

“СТЪЛБА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ИНТЕРВЕНЦИЯ” В КОНТЕКСТА НА ПРИЛАГАНЕТО НА РИСКОВО-БАЗИРАН ПОДХОД ЗА НАДЗОР ВЪРХУ ДЕЙНОСТТА НА НЕЖИВОТОЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ДРУЖЕСТВА

Гл. ас. д-р Венцислав Василев
СА “Д. А. Ценов” – Свищов

Резюме: Традиционният подход за надзор има за цел да проследи законосъобразността, свързана с дейността на застрахователните дружества. Рисково-базираният подход за надзор, от своя страна, успява да идентифицира и да фокусира процеса на надзор върху рискови области, които застрашават финансовата стабилност на дружеството. Въвеждането на “Стълба за наблюдение и интервенция”, в контекста на прилагането на рисково-базирания подход, дава възможност за обхващане и ранно идентифициране на проблемни области, свързани със застрахователния, операционния, ликвидационния, стратегическия и други подобни рискове, на които е изложена дейността на дружеството. Тя би подпомогнала надзорните власти по отношение ранното идентифициране на проблемните “зони” в работата на неживотозастрахователните дружества.

Ключови думи: Застраховане, Рисково-базиран подход за надзор, Стълба за наблюдение и интервенция

“LADDER FOR SUPERVISION AND INTERVENTION” IN THE CONTEXT OF IMPLEMENTATION OF RISK-BASED APPROACH FOR SUPERVISION OF NON-LIFE INSURANCE COMPANIES

Abstract: The aim of the traditional approach for supervision is to monitor the lawfulness relating to the operations of insurance companies. Risk-Based approach, in turn, was able to identify and focus on process control risk areas that threaten the financial stability of the company. The introduction of “Ladder for supervision and intervention” in the context of implementation of Risk-Based approach, allows coverage and early identification of problem areas relating to insurance, operational, liquidation, strategic and other risks involved in the operations of the company. It would help supervisory authorities on early identification of problematic “zones” in the work of non-life insurance companies.

Key words: Insurance, Risk-Based Approach for Supervision, Ladder for Supervision and Intervention

Надзорът върху застрахователната дейност осигурява определена степен на защита и стабилност на участниците в пазара, която води до нарастване на доверието в институциите и във финансовата система като цяло. Застраховането е важен

икономически механизъм в нашето общество. В съвременните икономики то представлява дейност, която дава възможност на субектите по-добре да управляват своята изложеност към загуби от най-различно естество¹.

Традиционният подход за надзор проверява операциите на застрахователното дружеството, за да докаже, че дейността му е в съответствие със законодателството и нормативните разпоредби, финансовите отчети са изготвени съгласно изискванията, а получените резултати са точно представяне на фактите. Рисково-базираният подход за надзор минава крачка напред от традиционния такъв, като успява да идентифицира и да фокусира процеса на надзор върху рискови области, които могат да накърнят финансовата стабилност на дружеството.

Подходът не се основава на одита на финансовите резултати на дружеството, нито прави общ преглед на съответствието с нормативните изисквания с дейността на компанията. В него се акцентира върху възможността застрахователният бизнес като цяло или отделното застрахователно дружество да се справят с рисковете, на които са изложени.

Рисково-базираният подход за надзор разглежда всички рискове. Посредством тяхното структуриране и градиране той идентифицира онези от тях, които са от особено важно значение за финансовото състояние на дружеството. Процесът на надзор обхваща контрола върху ключовите за застрахователното дружество рискове. Той фокусира вниманието си върху най-важните от тях.

***

Своеобразна стъпка в посока прилагане на рисков-базиран подход върху дейността на застрахователните дружества е въвеждането на “Стълба за наблюдение и интервенция”. Посредством нея става възможно обхващането и ранното идентифициране на проблемни области, свързани със застрахователния, операционния, ликвидационния, стратегическия и други подобни рискове, на които е изложена дейността на дружеството. По този начин се дефинират критериите за намеса и налагането на мерки за отстраняване на отклоненията в работата на застрахователните дружества.

Методиката за изграждане на “Стълба за наблюдение и интервенция от страна на надзора” изисква изчисляването на отношения, одобрени от надзорните власти (първи

---

¹ За подробности относно същността, ролята и функциите на застраховането, виж: Драганов, Хр. Застраховане. изд. Тракия М, София 2008 г.

етап на методиката). Базата, от която са заимствани тези отношения, е Проектът на Световната банка за въвеждане на рисково-базиран надзор² и Методиката за ранно предупреждение “IRIS”³, прилагана от надзорните власти в САЩ. Основната цел е ранната идентификация на проблемните области в дейността на дружествата, свързани с: кредитния, пазарния, застрахователния, операционния, ликвидния и стратегическия риска на застрахователя. За целта информацията за проблемите, свързани с тези рискове, е обхваната в отделни групи отношения – от първа до шеста. Обект на методиката са и отношения, касаещи стабилността на собствения капитал на дружествата, обединени в две групи отношения: група седма – “достатъчен капитал” и група осма – “доходност”⁴.

Всяко едно от отношенията в различните групи има препоръчителни граници, в които трябва да “се вместят” получените резултати за съответното дружество. Тези граници са изразени в процент, получен при съпоставянето на числителя и знаменателя в отношението. Изискванията по някои отношения могат да са полученият резултат да е по-малък от определен процент, по-голям от определен процент или в границите от минус процент до плюс процент. Така например при отношението възстановени вземания от презастрахователи по платени загуби/собствен капитал и общи резерви, полученият резултат трябва да е по-малък от 5 %. При отношението собствен капитал и общи резерви/граница на платежоспособност, резултатът трябва да е над 110 %, а резултатът от отношението развитие на техническите резерви за 1 година/собствен капитал и общи резерви, трябва да е в рамките от минус 5 % до плюс 5 %.

Данните за отношенията, които се изчисляват, се взимат единствено от Годишните финансово-счетоводни отчети на неживотозастрахователните дружества. Основен източник за информация в отчетите са Балансът и Отчетът за доходите на съответното дружество.

На практика съществува възможност нормативно наложените критерии, под формата на изискуеми проценти, да не бъдат изпълнени в една или друга степен.

---

² Distance Learning Course for Insurance Supervisors, Module 1 – Supervisory Ladders and Early Warning Tests Module 1 – Supervisory Ladders and Early Warning Tests; April 9, 2001 (EST); Reading Materials:1. The Supervisory Ladder and Risk Based Supervision; <http://info.worldbank.org/etools/docs/library/83640/01savage2.pdf>

³ За подробности относно методиката виж: Insurance Regulatory Information System (IRIS), Ludhardt, C. M. & Wiening, E. A., Property and Liability Insurance Principles, 4th edition (2005).

⁴ За подробности относно отношенията и препоръчителните граници, свързани с тях, виж: Монографично издание – Конкурентоспособност на застрахователните дружества в Русия и България в условията на интеграция на застрахователните пазари. АИ “Ценов”, Свищов, 2009. с. 83–90.

Именно затова, във втория етап от методиката, се изчислява допустимото отклонение за неизпълнение на критериите в определени рамки – от 1,5 до 4 пъти нормативната граница, т.е.:

$$C = \min (4; 1,5 \times R / RR), \text{ където:} \quad (1)$$

C (coefficient) – коефициент на сигурност или доверителен интервал, т.е. риск, свързан с вероятността колко пъти полученият резултат, при дадено изчислено отношение, се отклонява от зададения критерий;

min 4;1,5 – минимално допустимо отклонение за неизпълнение на нормативно зададеното отношение в рамките от 1,5 до 4 пъти;

R (Ratio) – полученото изчислено отношение за дружеството;

RR (Required Ratio) – изискуемо от надзора отношение.

Така например, ако зададеният стандарт за дадено отклонение от разглежданите отношения е 5 %, то превишение от 10 % е 2 пъти отклонение от този стандарт. Резултат от 20 % е отношение, което е точно 4 пъти зададения стандарт. В случай че отклонението надвиши 20%, то това е сериозен сигнал към надзорните власти за проблем, който стои пред застрахователното дружество в тази област на наблюдение. Всяко едно отношение с коефициент 4 и повече попада в класацията за т.нар. “Стълба за наблюдение и интервенция от страна на надзора”.

С цел разширяване на анализа и обобщаване на риска за група отношения, в третия етап на методиката, се изчислява коефициентът за осреднения риск на отношенията в групата (Average Group Risk Probability). Посредством изчисляването на коефициента на осреднения риск от групата отношения става възможно получаването на по-обобщена “моментна картина”, свързана със състоянието на застрахователното дружество⁵. Коефициентът се изчислява като средното аритметично от изчислените във втори етап коефициенти на отклонения за всяко едно от отношенията, попадащи в конкретната група рискове, а именно:

$$C_{average} = SC / n, \text{ където:} \quad (2)$$

---

⁵ Резултатите от осреднения риск не се използват при съставянето на “Стълбата за наблюдение и интервенция от страна на надзора”.

$C_{average}$ – коефициентът за осреднения риск на групата отношения;

SC (*Sum of Coefficients*) – сумата от изчислените във втория етап коефициенти на отклоненията по отделните отношения в групата;

n – брой на отношения в групата.

Четвъртият етап е свързан с прилагането на получените резултати върху “Стълба за наблюдение и интервенция от страна на надзора”. Благодарение на нея се създава възможност да бъдат отправяни препоръки или предприемани конкретни действия. Тя обосновава действията на надзорните власти, дава възможност на застрахователните дружества да очакват отговорите на надзора при различните проблемни ситуации.

Стълбата за наблюдение и интервенция от страна на надзора е един своеобразен матричен подход. При нея се определят няколко нива на рискова изложеност на дружеството, които се наблюдават и евентуално изискват намеса на надзора. База за определяне на нивата в стълбата е броят на изчислените във втори етап проблемни коефициенти, свързани с вероятността колко пъти полученият резултат при дадено изчислено отношение се отклонява от зададения критерий. Тези рискови нива дефинират след себе си широки категории от рискови профили, които могат да засегнат всяко едно дружество. Оттук:

Таблица 1. Стълба за наблюдение и интервенция от страна на надзора

<i>Рисково ниво</i>	<i>Брой отношения с коефициенти, които превишават четири и повече пъти нормативно зададеното отношение</i>
<i>Трето ниво</i>	<i>Над 12 проблемни, коефициента</i>
<i>Второ ниво</i>	<i>От 7 до 12 проблемни, коефициента</i>
<i>Първо ниво</i>	<i>До 6 проблемни, коефициента</i>

В първото рисково ниво попадат застрахователните дружества, които имат до 6 проблемни отношения с коефициенти на отклонение четири и повече пъти от нормативното изискване. При това ниво дейността на надзорните власти би следвало се разпростира единствено до регулярните проверки, изисквани от законодателството.

Второто рисково ниво обхваща застрахователните дружества, за които са изчислени от 7 до 12 проблемни отношения. В такъв случай надзорът уведомява дружествата, като изисква от тях взимане на мерки по повод проблемните отношения. Наред с това надзорните власти изискват допълнителна информация, извършват мониторинг върху провежданите оздравителни действия. Напълно допустимо е да се изиска и информация, свързана с актюерските методи на работа в дружеството.

Третото рисково ниво е за дружества с над 12 проблемни отношения с коефициенти на отклонение четири и повече пъти от нормативното изискване. При наличието на застрахователно дружество, попадащо в трето рисково ниво, е задължителна срещата на неговите управленски органи с представителите на надзорните власти. Надзорът представя задълбочени анализи, свързани с причините за безпокойство. Застрахователното дружество, от своя страна, трябва да разработи приемлив план за дейност, свързан с подходящи оздравителни мерки, които ще подобрят позицията на дружеството в рамките на определен период от време. Възможно е също така за определен период от време да бъде поставен лимит на събирания премиен приход от дружеството.

***

Въвеждането на “Стълба за наблюдение и интервенция” от страна на надзора дава възможност за прилагане на рисково-базиран подход за надзор върху неживото-застрахователните дружества, включително и тези, работещи в България. Тя има за цел да измери изложеността на застрахователните дружества към различните рискове в процеса на тяхната дейност. Методиката би подпомогнала надзорните власти за ранно идентифициране на проблемните “зони” в работата на неживото-застрахователните дружества. Чрез нея се измерва уязвимостта на дружествата към различни рискове – кредитен, пазарен, застрахователен, операционен, ликвиден, правен, стратегически. Тя дава възможност за един адекватен анализ, изграден на базата на ключови отношения, получени на базата на предоставяната и публикуваната информация от застрахователните дружества. Благодарение на прилагането на методиката става

възможно и дефинирането на критериите за намеса от страна на надзорните власти при налагането на мерки за отстраняване на отклоненията в работата.